

כל השונה הלכות

- כאשר מונחים לפניו על השולחן פירות משבעת המינים וגם שאר מיני פירות, יקדים לברך על הפרי משבעת המינים ויפטור בזה את שאר הפירות. למשל אם היו לפניו תפוח ותומר, יברך בורא פרי העץ על התמר ויפטור את התפוח. וכן אם היו לפניו אגס וצימוקים, יברך בורא פרי העץ על הצימוקים ויפטור את האגס, שכיון שפירות שבעת המינים השתבחה בהם ארץ ישראל, הם קודמים לשאר פירות.
- גם במקרה שהיו לפניו פרי משבעת המינים ופרי אחר שאינו משבעת המינים אבל הוא חביב לו יותר, יברך על הפרי משבעת המינים ויפטור את האחר. למשל אם היו לפניו קיוי ותאנה והקיוי חביב לו יותר, יברך בורא פרי העץ על התאנה ויפטור את הקיוי, שפירות שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, מעלתם גדולה אפילו מפירות שחביבים לו.
- היו לפניו יין ושאר פירות העץ, בין שהם משבעת המינים ובין שאינם משבעת המינים, או פירות האדמה, מברך על איזה מהם שירצה קודם, כי אין הברכות שוות ואין לזו מעלה מזו כל כך, ולבני אשכנז ברכת היין קודמת.
- אם יש לפניו עוגה או תבשיל העשוי מקמח של חמשת מיני דגן, כמו קובה, וגם זיתים ותמרים שהם משבעת המינים, מברך קודם על העוגה בורא מיני מזונות ואח"כ בורא פרי העץ על הפירות.
- היה לפניו פרי מפירות העץ ואפילו הוא משבעת המינים, ופרי או ירק מפירות האדמה, על איזה מהם שירצה יקדים ויברך כי אין הברכות שוות ושתיהן חשובות ואין לזו מעלה מזו.
- בהגדרת המאכל להחשיבו כחביב, כל אדם קובע לעצמו. שאם אחד חביב לו למשל תפוח יותר מאפרסמון, עליו להקדים ולברך על התפוח ולפטור את האפרסמון, ואילו חבירו שחביב עליו יותר האפרסמון, עליו להקדים ולברך על האפרסמון ולפטור את התפוח.
- כל דין קדימה זה דווקא כשמונחים לפניו עכשו המאכלים, לזה באה ההלכה מה יקדים לברך לפניו, אבל אם כרגע מונח לפניו מאכל אחד, אף שידע שתיכף יביאו לו גם מאכל אחר שברכתו קודמת לזה, אינו צריך להמתין עד שיביאו לפניו את המאכל האחר, אלא רשאי לברך עכשו על המאכל שלפניו.
- עוד יש להבהיר שזה דווקא כשרוצה לאכול עכשו משני המאכלים, אבל אם כרגע אינו רוצה לאכול מאכל מסוים, אף ששניהם מונחים לפניו אינו צריך להקדים זה לפני זה, ורשאי לברך על מה שליבו חפץ, ולאחר זמן שירצה יאכל גם את המאכל השני.

הלכה ומשפט

עיוני

מפי הרב תמיר ישי אסולין שליט"א לתגובות: 4173027@gmail.com

קציצת אילן מאכל עבור הרחבת ביתו

שאלה

ראובן רוצה להרחיב דירתו על חשבון חצירו הפרטית, אך כיון שיש לו בחצר כמה עצי פרי, שאלתו האם מותר לו לעקור את העצים כדי להרחיב את דירתו, או שיש איסור בדבר.

תשובה

יש איסור מן התורה לקצוץ אילנות של מאכל, ומלבד זאת, העושה כן נכנס לחשש של סכנה, אבל במקום צורך חשוב, כמו לצורך הרחבת דירתו, מעיקר הדין מותר לעקור את האילן, אבל גם בזה יש לעשות את העקירה על ידי גוי.

ומ"מ בשו"ת שאילת יעבץ (שם) כתב דאף אם הדבר מותר אין זה מידת חסידות, שהרי מעובדא הנזכרת בגמ' דאמר רב חנינא לא שכיב שכתב ברי אלא דקן תאנתא בלא זימנא, משמע דשכחת היה ת"ח, וא"כ קשה כיצד עקר את הנטיעה, וכי לא חש לאיסור תורה שכתוב ולא תשחית את עצה. אלא ע"כ דלא עבר על לאו ממש, רק על מידת חסידות, דבאמת היה לו צורך בדבר ובכה"ג אינו בכלל לאו של תורה, ואעפ"כ כיון דממדת חסידות היה אסור לעשות כן, נענש על כך, ומכאן יש ללמוד דאף במקום שמותר מן הדין לאו מידת חסידות היא.

וכן מוכח בגמ' בב"ב דף כו. דאיתא שם, רבא בר רב חנן הוה ליה הנהו דיקלי אמיצרא וכפריסא דרב יוסף הוה אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתי בפריסא ומפסדי ליה א"ל זיל קוץ וכי א"ל אנא לא קייצנא דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר ר' חנינא לא שכיב שכתב ברי אלא דקן תאנתא בלא זימניה מר אינחא ליה ליקוץ, ע"כ. הרי שפחד רבא בר רב חנן לקצוץ את האילן, אף שאותו אילן היה מפסיד לגפנים והרי בכה"ג שיש הפסד אין איסור בדבר. ש"מ דאף שמן הדין אין איסור, מ"מ מידת חסידות להזהר בזה דאכתי יש בזה חשש סכנה. ובאמת בתוס' שם נתקשו בדבר, ותרצו באופן אחר, אבל להג"ל את"ש. ומסיק שם בשו"ת שאילת יעבץ, דגם במקום שמותר כגון שהאילן מפסיד או לצורך הרחבת ביתו, אין לעשות כן רק על ידי גוי. וע"ע בשו"ת חוות יאיר סימן קצה דמתיר לקצוץ אילן כל שהוא לצורכו. וע"ע בערוך השולחן יו"ד סימן קטז.

וכמו"כ במקום שיש אפשרות לעקור את האילן וליטוע אותו במקום אחר, ודאי כן יש לעשות, וכמו שכתב בשאלת יעבץ (שם) דבכה"ג אין זה חשוב קציצה והראיה מדיני עירלה דחשובה כנוטעה, וכ"כ בשו"ת חת"ס ח"ב יו"ד סימן קב. ע"ש. עוד יש להוסיף בזה, דכל נידון זה לגבי קציצת כל האילן משורשיו, אבל י"ל לגבי קציצת ענפי אילן וכגון אם יש ענפים שמפרעים לו וכגון שמאפילים לו על חלונו וכיוצא"ב, האם אפשר לקצוץ ענפים מהאילן.

ועיין בזה בחוות יאיר סימן קצה שכתב דאם אפשר לו לתקן ההיזק בקציצת קצת ענפים המאפילים עליו, כן יש לעשות, ע"ש. ועוד האריכו בזה האחרונים (עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ח סימן קסב, ובדרכי תשובה יו"ד סימן קטז ס"ק נא, ועוד אחרונים), והעולה מדברי כולם דמשום חסרת ענין זה ופרט שיש בזה ענין של סכנה, אף במקום שאדם צריך לעשות כן משום הרחבת ביתו או צורך אחר חשוב, בכל אופן כדאי לעשות את הדבר על ידי גוי. וע"ע בב"ב בחו"מ סימן קנה סעיף כה, ודו"ק.

ברמב"ם (בהלכות מלכים פ"ו ה"ח) כתב, אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמות המים כדי שייבשו, שנאמר לא תשחית את עצה וכל הקוצץ לוקה, ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, עכ"ל, וכן הוא בגמ' (בב"ק דף צא: ובר"ב דף כו. ובמכות דף כו.). ועיין בחינה (מצוה תכט) דמצוה זו נוהגת בכל זמן ונוהגת בזמנים ובנקבות. (ואומנם בשו"ע לא הביא דין זה, וכבר תמה כן בט"ז (ביו"ד סימן קטז) מדוע לא הביאו אותו בשום מקום, מ"מ כן הוא דין פשוט להלכה וכמו שמבואר ברמב"ם.)

ובגמ' בב"ק דף צא: מבואר דהעושה כן יש בזה חשש סכנה, דאמר רק חנינא לא שכיב שיבחה ברי אילן דקן תאנתא בלא זימנא (כלומר שבנו נפטור מחמת קצוץ עץ תאנה ללא זימנה).

אבל יש לברר האם כשיש צורך כמו הרחבת ביתו יש היתר בדבר, או שאין לחלק בזה. והנה בגמ' (ב"ק דף צב.) מבואר שהאריס של שמואל הביא לו תמרים משדהו וטעם בהם טעם של יין, ושאלו לסיבת הדבר, ואמר לו שהעץ תאנים גדול בין הגפנים, ואמר לו דהואיל התמרים מכחישים כל כך לגפנים עד שמרגישים את טעם הגפנים בתמרים, שיעקור את כל התאנים, וכך עשה. מבואר מכאן דכשיש צורך בדבר, מותר לעקור. וכן למד הט"ז ביו"ד סימן קטז (ס"ק ו') וז"ל, במעשה שבא לפניו באחד שהיה לו קרקע עם אילנות, ורצה לקוץ האילנות כדי לבנות שם בית דירה, וכתב הט"ז להתיר לו והביא ראיה ממעשה זה בגמ' בב"ק דאם יש צורך בדבר מותר.

והנה בט"ז לא ביאר אם מיידי דוקא במקום שהבית מעולה בדמים יותר מהאילנות או אפ"אם האילנות שווים יותר מהבית. אולם לכאורה בהפך צ"ל דמיידי באופן זה, וכמו שכתב בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן עו) דבהכרח כן צריך להעמיד את דברי הט"ז, דאל"כ אין היתר בדבר. (והוסיף שם לתמוה על הט"ז שלא פירש דבריו, דזה אין לומר משום דמסתמא בתים עדיפי מאילנות, שהרי בחו"מ סימן קעה סעיף כו גבי דינא דבר מצרא, מבואר דנטיעות עדיפי מבתים, ולכן אם היה הלווקח רוצה לבנותה והמצרן רוצה לנטועה, המצרן קודם והיינו משום דנטיעות מתקיימים יותר בארץ ויש בזה יישוב א"י יותר (וע"ש בפתיח הלכות מש"כ בזה דכיום אין הדבר מוכרח כלל, משום דבתים מתקיימים יותר, וזה מיידי אולי בימים, ואמ"ל.)

ועיין בשו"ת מהרי"ב בסאן (סימן קא) דהתיר אף אם אדם רוצה להרחיב דירתו לנוי בלבד, דכיון דכיום דרך בני"א להרחיב דירתם לנוי וזה שוה להם הרבה ומוצאין בזה ממון רב, הדבר חשוב כהפסד גדול ויש להתיר בשביל זה קציצת אילן פרי.